

*Rümeysa ZERTÜRK İstanbul Aydın Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü öğrencisiyim. TÜGVA’da Medya ve İletişim Eğitimi aldım.

e-mail: Rmyszrtrk@hotmail.com

ÇİZGİ FİLMLERDE ÇOCUKLARA VERİLMEK İSTENEN SUBLİMİNAL MESAJLAR VE ÇOCUKLARA ETKİLERİ

Rümeysa ZERTÜRK*

GİRİŞ

İnsan yaşamında önemli bir yeri olan algı doğum öncesinden başlayıp bebeklik ve çocukluk yıllarında yoğun bir şekilde devam ettiği bilinmektedir. Çocuklar doğdukları andan itibaren görme, işitme, tatma, koklama ve dokunma duyularını kullanarak çevrelerini tanımaya çalışırlar (Bengisu, 2023). Çocukluk döneminde gelişim evreleri, gereksinimleri vardır ve birey, temel kazanımlarını bu dönemde edinmektedir. Bu nedenle, çocuklar için tasarlanan fiziksel çevrelerde, bu dönemin gelişim özellikleri ve gereksinimleri dikkate alınmalıdır. Özellikle çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişiminin henüz tamamlanmadığı okul öncesi çocukluk döneminde çevresel faktörler büyük önem taşımaktadır (Bengisu, 2023). Jean Piaget’in çocuklar üzerindeki araştırmasında, onların adalet ve doğruluk üzerine geliştirdikleri düşünce ve özel ilgilerine de değinmiştir. Piaget’e göre, küçük ve büyük yaştaki çocukların ahlaki anlayışları farklılık göstermekte ve çocukluk dönemi boyunca ahlaki gelişim iki düzeyde gerçekleşmektedir (Gönen, 2015). Piaget ve Lawrange Kohlberg’e göre, çocuklar bilişsel ve deneyimsel olarak gelişim gösterirlerken, otorite ve baskıya dayanan ahlak anlayışından uzaklaşarak, bağımsız düşüncenin ve içinde buldukları grubun şekillendirdiği bir ahlak anlayışı geliştirirler (Gönen, 2015).

BİLİNÇALTI (SUBLİMİNAL) MESAJLAR

Bilinç, bir insanın herhangi bir anda bütün ruhsal ve vücut çalışmalarından, davranışlarından haberi-bilgi sahibi olmasıdır (Okyanus Ansiklopedik Sözlük, 1971). Bilinç, kişinin yaşantısında uyguladığı her türlü istemli ve planlı hareketleri kapsar. Yapılan eylemin tamamen farkında olmak bilincin işidir (Okyanus Ansiklopedik Sözlük, 1971). Konuşma, karar verme, sorun çözme gibi durumlar bilinç tarafından yapılır. Bilinçaltı ise yaratma, hayal etme, hafızanın saklanması, irade, özgüven veya aşık olma gibi insanların toplam davranışları içinde yüksek orana sahiptir (Medicalpark, 2022). Kişilerin düşünmeden yaptıkları her şey bilinçaltını ifade eder ve aynı zamanda bilinçten herhangi bir komut gelmediği süre boyunca tüm davranışlar bilinçaltı tarafından yönlendirilir (Medicalpark, 2022).

25. kare görsel bilincimizin saniyede arka arkaya 24 resmi/kareyi algılayabildiği, saniyede 24 resimden sonrasını video olarak algıladığı, bu 24. karenin hemen ardından gelen 25. kareye, saniyenin 1/3000'ine denk gelecek şekilde çok kısa süreli eklenecek bir görselin ya da metnin insanlarca algılanamayıp bilinçaltında yer edindiği kurgusuna dayandığı bilinmektedir. (Malumat Furuş, 2018).

Bilinçaltı (25. Kare) ile ilgili James Vicary tarafından 1956'da Amerika Birleşik Devletlerinde gerçekleştirilen deneyin, çok popüler bir çalışma olduğu bilinmektedir. Deneyde, insanların "bilinçaltı reklamcılık" ile zihinsel olarak manipüle edilebileceğini kanıtladığı iddia ediliyor. James Vicary, 50'li yıllarda subliminal reklamcılığın varsayılan etkinliği üzerine ünlü olan deneyini gerçekleştirmiştir. İnsanlara sinemayı kullanarak ürün satın almaya nasıl teşvik edebileceğini düşünmüştür (Aklınızı Keşfedin, 2021). Vicary, deneyini Fort Lee, New Jersey'de Piknik filminin gösterimi sırasında gerçekleştirmiş. Film sırasında "Coca-Cola İç" ve "Patlamış mısır ye" yazan birkaç filmin içerisinde gizli cümle göstermiş. Görüntüleri yüksek hızda gösterdiği için seyircilerin bunu fark etmediği görülmüş. İşaretleri seyirciye göstermiş ama kimse bilinçli olarak bunları görememiş. Hedef de tam olarak buymuş: bilinçaltına yöneltilen mesajların etkisini kanıtlamak. Vicary deneyini bitirdiğinde, bununla ilgili bir rapor yayınlamıştır. Bu raporda bilinçaltı (subliminal) mesajlara maruz kalındıktan sonra Coca-Cola alımlarının % 18, patlamış mısır alımlarının ise % 57 arttığını iddia etmiştir. (Aklınızı Keşfedin, 2021).

ÇİZGİ FİLM VE ÇOCUK

Çocuklar bebekliklerinden itibaren televizyon karşısında renkli, sürekli hareket eden, sesler çıkaran cisimleri görürler ve dikkat etmeye başlarlar. Farklı yaş grubundan her çocuk izlediği çizgi filmde farklı şeyler öğrenir. Küçük bir çocuk ekrandaki renklere ve hareket eden görüntülere odaklanırken, daha büyük bir çocuk içeriğe ve olaylara dikkat ettiği bilinmektedir. (Bengisu, 2023) Çizgi filmler bireylerin çocukluğunu ve tüm yaşamlarını etkileyen en güçlü faktörlerdendir. Bu sebeple tüm çizgi filmlerin ciddi bir pedagojik kuruldun geçmesi gerekmektedir. İçerik olarak kavramların özbakım gibi gelişimlerinin öğretilmesi hedeflenirken aynı zamanda da çizgi film kahramanlarının ve arka planda olan görsellerin ciddi anlamda irdelenmesi gerekmektedir (Bengisu, 2023).

Olumsuz mesajlar veren içerikler çocuğun düşünce tarzını değiştirebilir ve becerilerini etkileyebilir. Bu da çocuğun eylemlerini agresifleştirebilir. Süper kahramanlarla ilgili sıklıkla çizgi film izleyen çocukların saldırgan davranışlarda buldukları gözlemlenmiştir. (Sari, 2022). Yapılan araştırmalara göre Türkiye'de her 100 kişiden 27,3'ü hafta içi günlük ortalama 2-3 saat televizyon izliyor. 8 saat ve üzeri televizyon izleyenlerin oranı ise %5,7. (Veri

Kaynağı, 2023). Çocuklar çok uzun saatler televizyona bağlı kalmaktadır. Bir çocuğun ortalama günde en az 1-2 saat televizyon izlediği bilinmektedir. (Kanbur, 2020).

Medya ve çocuk konusunda yapılan çalışmalar son dönemlerde medyanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Özellikle şiddet ve cinsellik bu anlamda en fazla incelenen konular arasında yer almaktadır.

ÇİZGİ FİLMLER ÇOCUKLARI 3 ANA ŞEKİLDE OLUMSUZ ETKİLEYEBİLİR:

1)**Şiddete Yönelme:** Şiddet içerikli çizgi film izleyen çocukların diğer yaşlıtlarına göre daha fazla kavga ettikleri, daha gergin ve agresif oldukları gözlemlenmiştir. Yine bu çocukların ebeveyn ve büyükleriyle ilişkilerinde daha gergin, sabırsız ve asi oldukları araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır (Aktaş, tarih yok). Şiddet içeren çizgi filmlerin bu programları izleyen çocuklar üstünde bazı ana etkileri olduğu saptanmıştır. Bunlar; bu çocukların “diğerlerinin” acı ve üzüntülerine daha az hassas olması, gerçek hayatta çevrelerindeki şiddet unsurlarından gerektiği kadar hatta hiç rahatsız olmamaları durumu ve çevrelerine karşı şiddet dolu davranışlarda bulunmada diğerlerine göre daha yatkın olduklarıdır. (Aktaş, tarih yok)

2)**Bilişsel Fonksiyonlarında Körelme:** Çocuk konuşmayı bilmeden televizyon izlediğinde ilerde okumayı öğrenmek için fazla çaba göstermemektedir. Ayrıca, çok fazla televizyon izleyen çocuklarda düşünme, konuşma becerileri, okuma alışkanlıkları azalabilmekte ve hayal kurma becerileri zayıflayabilmektedir. (Kurt, 2023). Aynı zamanda bu çocukların dikkat eksikliği ve hiperaktivite geliştirme olasılıklarının diğerlerine göre daha fazla olduğu ortaya konulmuştur. Bütün gün televizyon başında kalan çocuk, oradan kalkmak istemeyerek hareketsiz bir tutum sergiler (Kurt, 2023).

3)**Gerçeklikten kopma:** Eğer dikkat edilmez ve engel olunmaya çalışılmaz ise izlenen çizgi film karakterlerinin her geçen gün çocuğun dünyasına yerleşmeye başlayacaklarına ve çocuğu gerçeklikten koparıp ciddi adaptasyon sorunu yaşatacağına işaret etmektedir. Öyle ki çok çizgi film izleyen ve o karakterlerle özdeşleşen çocukların sosyal ilişki kurmada zorlandıkları ve yalnız olmayı seçtikleri görülmüştür. (Aktaş)

ÇİZGİ FİMLERE GİZLENEN CİNSELLİK MESAJLARI

Yetişkinlerin izlediği içeriklerin neredeyse tamamına yakınına çocukların da maruz kaldığı yapılan araştırmalarda ortaya konmuş durumdadır. Söz konusu çocuk olunca televizyon içeriklerini biraz daha yakından incelemek büyük bir önem arz etmektedir. Çoğu Amerikalıya göre televizyon çok fazla cinsellik ve şiddet temalı içerik barındırmaktadır (İşliyen, 2020). Yapılan bir araştırmada Amerikalıların yüzde 75'inin televizyonda “çok fazla müstehcen içerik” olduğunu düşündüğu ortaya çıkmıştır. Üstelik yüzde 86'sı televizyonun “temel değerlerde düşüşe” sebep olduğu kanaatini taşımaktadır. Bu durum şaşırtıcı değildir.

Çünkü televizyon kanalları arasında dolaşırken, evlilik öncesi cinsellik hatta eşcinselliğe ilişkin içeriklere rastlamak olasıdır. Ekranlardaki cinsellik problemi, tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmış gibi görünmektedir. (İşliyen, 2020)

“Cinsel içerikten kastedilen nedir?” sorusunun cevabı ise şu şekilde verilebilir: Açık ya da örtülü ifade biçimi ile müstehcen tavır ve davranışlar ve cinsellik hakkında yapılan konuşmalar. Televizyonda cinsellik çok çeşitli programlarda karşımıza çıkabilmektedir (İşliyen, 2020). Komedi programları, haber programları, diziler, filmler, müzik klipleri, reklamlar, hatta çizgi filmler bile cinsel mesajlar barındırabilmektedir. Bu mesajların doğrudan cinsellikle ilgili görüntüler olmalarına da gerek yoktur. Örneğin homoseksüelliğin kötü bir şey olduğunun söylenmesi bile cinsellik unsuru barındırmaktadır. Cinsel ilişki gösterilmese bile sesler ya da görüntüler (sallanan araba, buharlı cam, yatak odasından çıkan bir çift gibi) aracılığıyla o olayın yaşanmış olduğuna dair ipuçları verilebilmektedir. (İşliyen, 2020) Çocukların maruz kaldığı farklı bir cinsel unsur ise insan ya da insan olmayan çizgi karakterlerin vücutlarının belli bölgelerinin (kalça) gerçek formundan uzak bir şekilde büyütülerek karikatürize edilmesidir (İşliyen, 2020). Buradaki amaç ise izler kitlenin vücudun söz konusu bölgesine odaklanmasını sağlamaya çalışmaktır. Fakat Türkiye de bu tarz durumlar “ayıp” olarak nitelendirilip, ahlaki açıdan sorunlu olduğu görülmektedir. Tom ve Jerry, Teletabi, Sünger Bop, Donald Duck, Micky Mouse, Simpsonlar, Jonny Bravo (Yedilik, 2020) gibi çizgi filmleri yakından incelersek, o filmi izleyen yaş grubuna ne kadar çok olumsuz (cinsel içerikli) mesajlar verdiğini görmek mümkün.

SONUÇ

Televizyon programları ile çocuklara kolay ve yüzeysel bilgi edinme alışkanlığı vererek okumaya olan ilginin ve okuma zevkinin azalmasına neden olunmaktadır (Meriç, 1986). Bu çalışmada da özellikle televizyon, internet gibi görsel medya araçlarının kullanımının çocuklarda önemli derecede arttığı gösterilmeye çalışılmıştır. Günümüz çocuklarının vazgeçilmez eğlence aracı olan çizgi filmler, animasyonlar, bilgisayar oyunlarında öne çıkan kavramlar dostluk, dürüstlük, kendine ve başkalarına güven, cesaret, yardımseverlik vb. değerlerdir (Acar, 2014). Ama her yapım kendi üretildiği kültürün değerlerini, kendi yapımıcısının ideolojisini taşır. Kim tarafından hangi ideolojiye hizmet maksatlı yapıldığı bilinmeyen ürünler hiçbir incelemeye ya da bilimsel değerlendirilmeye tabi tutulmadan alınıp geleceğin emanetçisi olan çocukların zihinlerine enjekte edilmemelidir (Acar, 2014). Evlerin başköşelerine yerleştirilen televizyon özellikle çocukları birçok programla olumsuz etkilemektedir. Bu etkinin olumlu ya da olumsuz olmasında izlenen programın niteliği, içeriği, o programın izlenme süresinin ve programın sunuluşunda

gerçekleştirilen yönlendirilmeler önemli rol oynamaktadır (Akyüz, 2013). Çocuklar maalesef daha bebekken kötü amaçlı uygulanan subliminal mesaj yöntemi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle aptallaştırma, aktifliği yitirme, psikolojiyi bastırma, düşünme ve yaratıcılık etkisini kaybetme gibi etkileri olan 25. Kare tehlikesini ailelerin tespit edebilmesi zor olduğu bilinmektedir (Fikirbaz(admin), 2020). Çizgi film içerisinde 25. Karede gizlice yer alan tek göz simgesi, Yahudilik sembolü üçgen prizma, şeytana tapma ayinlerine has yapılar, satanizme ait semboller gibi varlığı kesinlikle kanıtlanmış tespitler bulunmaktadır (Fikirbaz(admin), 2020). Asıl problem teknolojinin varlığı değil elde edilen teknolojik imkânların nasıl, ne ölçüde ve ne amaçla kullanmak gerektiğinin bilinmemesidir. Televizyon izleme süresi, izlenecek programın niteliği ve çeşidi kişiye ve yaşa uygun ayarlanmalıdır (Acar, 2014). Medya kuruluşları tecimsel düşünmemeli milli kültürümüze uymayan, çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimlerini olumsuz etkileyecek yayınları yapmamalıdır. Ticari kaygıdan ziyade milliyetçilik ve etik düşüncesi olmalıdır (Acar, 2014). Özellikle başka kültürlerle ait yabancı yapımların dilimize ve kültürümüze uymadığı ve etik olmayan mesajlar içerdiği düşünülürse medya kuruluşlarının yayın politikasıyla bu tür yabancı ürünlere karşı önlemler almaları gerekir (Acar, 2014). Çocuğa saygılı medya, keşfedilebilmiş kadarıyla bile olsa onun hayal dünyasını yok eden veya ortadan ikiye ayıran değil, hayal dünyasını bütünleştiren ve geliştiren medya olmalıdır (Albayrak, 2013)

KAYNAKÇA

Acar, F. T.-Ü. (2014). Çizgi Filmlerdeki Subliminal Mesajların Çocuklar Üzerindeki Etkisi.

Dergi park. 06 25, 2023 tarihinde alındı

Aklınızı Keşfedin. (2021, 3 27). 05 28, 2023 tarihinde Psikoloji:

<https://aklinizikesfedin.com/james-vicary-ve-subliminal-reklamcilik/> adresinden alındı

Aktaş, F. (tarih yok). 05 29, 2023 tarihinde [https://fatimaaktas.wordpress.com/cizgi-filmlerin-](https://fatimaaktas.wordpress.com/cizgi-filmlerin-cocuklar-uzerine-etkileri/)

[cocuklar-uzerine-etkileri/](https://fatimaaktas.wordpress.com/cizgi-filmlerin-cocuklar-uzerine-etkileri/) adresinden alındı

Akyüz, E. (2013). Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler. İstanbul: Çocuk Vakfı.

Albayrak, A. (2013). Psiko-teolojik eleştirel yaklaşım. İstanbul: Çocuk Vakfı.

Arzu İpek Yükselen, E. D. (2015). Çocuk Edebiyatı (3 b.). (P. D. Gönen, Dü.) Ankara: Eğiten

Kitap.

Bengisu, N. D. (2023). Çizgi Film Karakterlerinin Olumsuz Etkileri. 06 26, 2023 tarihinde

[Pedagognilcin.net](https://www.pedagognilcin.net): [https://www.pedagognilcin.com/tr/cizgi-film-karakterlerinin-](https://www.pedagognilcin.com/tr/cizgi-film-karakterlerinin-olumsuz-etkileri.html)

[olumsuz-etkileri.html](https://www.pedagognilcin.com/tr/cizgi-film-karakterlerinin-olumsuz-etkileri.html) adresinden alındı

- Bengisu, N. D. (2023). Çizgi Filmin Çocuklara Olumlu Etkileri. 06 18, 2023 tarihinde <https://www.pedagognilcin.com/tr/cizgi-filmlerin-cocuklara-olumlu-etkileri.html> adresinden alındı
- Fikirbaz(admin). (2020, 09 2). 06 25, 2023 tarihinde Fikirsiz.net: https://fikirsiz.net/cizgi-filmlerde-ki-25-kare-ve-subliminal-mesaj-tehlikesi/#Cizgi_Filmlerde_25_Kare_Tehlikesi adresinden alındı
- Gönen, M. (2015). Çocuk Edebiyatı. Eğiten Kitap.
- İşliyen, M. (2020). ÇOCUK, TELEVİZYON VE CİNSELLİK: ÇİZGİ FİLMLER ÜZERİNE BİR İNCELEME. Dergipark. 05 29, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1025825> adresinden alındı
- Kanbur, B. N. (2020). Görsel Medyanın ve Subliminal Mesajların Çocuk Sağlığı. Dergipark. 05 28, 2023 tarihinde alındı
- Kurt, M. (2023). Psikolojiden Oku. 05 29, 2023 tarihinde <https://psikolojidenoku.com/cizgi-filmler/> adresinden alındı
- Malumat Furuş. (2018, 11 19). 06 18, 2023 tarihinde 25. Kare Deneyi: <https://www.malumatfurus.org/25-kare-deneyi-ile-subliminal-mesaj-verildigini-sanan-kose-yazarlari/> adresinden alındı
- Medicalpark. (2022, 10 25). 05 28, 2023 tarihinde Psikoloji: <https://www.medicalpark.com.tr/bilincalti-nedir/hg-2825> adresinden alındı
- Meriç, C. (1986). Kültürden İrfana. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Okyanus Ansiklopedik Sözlük (Cilt 1). (1971). İstanbul: Pars yayınları.
- Sari, D. (2022, 01 25). Türkiye Zeka Vakfı. <https://www.tzv.org.tr/#/haber/6741> adresinden alındı
- Veri Kaynağı. (2023). 06 01, 2023 tarihinde <https://www.verikaynagi.com/genel/turkiyede-televizyon-izleme-aliskanliklari/> adresinden alındı
- Wikipedia. (2022, 05 28). 06 25, 2023 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87izgi_film adresinden alındı
- Yedilik. (2020, 6 15). 05 29, 2023 tarihinde Subliminal Mesaj Veren Çizgi Filmler: <https://yedilik.com/film-dizi/subliminal-mesaj-veren-cizgi-filmler/> adresinden alındı

